
VPRAŠANJA ZA 3. LETNIK NA ZAKLJUČNEM IZPITU IZ POT

1. Kakšne vrste vrednostnih papirjev poznate glede na premoženjsko pravico?
2. Kaj veste o delnici?
3. Kaj veste o obveznici?
4. Naštejte mešane oblike vrednostnih papirjev in eno izmed njih opišite!
5. Kako je sestavljen natisnjeni vrednostni papir?
6. Opredelite pojem borze in naštejte vrste borz!
7. Kateri posli potekajo na borzah vrednostnih papirjev? Kakšna razlika je med njimi?
8. Opredelite pojme valuta/deviza in direktno kotiranje/indirektno kotiranje!
9. Katerih pet načel moramo upoštevati pri naložbah in vsaj dve načeli opredelite!
10. Kaj so to naložbe z nominalno trdno vrednostjo in katere so njihove prednosti in slabosti?
11. Kaj so to naložbe v stvarno premoženje in katere so njihove prednosti in slabosti?
12. Kateri dve temeljni področji zavarovanja poznate; enega podrobneje opišite!
13. Razložite pojme zavarovalna polica, zavarovalna premija in zavarovalni riziko!
14. Kakšen je gospodarski pomen zavarovanja?
15. Kaj je značilno za socialno zavarovanje?
16. Na kratko predstavite bonus/malus sistem!
17. Katere vrste transportnih sredstev poznate? Navedite vsaj dve slovenski podjetji, ki bi jih lahko uvrstili med transportna podjetja!
18. Opišite prednosti in slabosti cestnega prometa!
19. Katere vrste poštnih pošiljk poznate?
20. Katere dve vrsti plovb ločimo v pomorskem prometu? Kako se imenuje pogodbeno listino v pomorskem tovornem prometu?
21. Pomen špedicije!
22. Značilnosti letalskih prevozov (prednosti, slabosti)!
23. Kakšen pomen ima železnica za Slovenijo in svet? Kakšne vrste pošiljk poznamo v železniškem prometu?
24. Od česa je odvisna prevoznina v železniškem prometu?
25. Po katerih značilnostih razvrščamo industrijska podjetja?
26. Na kaj mora paziti podjetje, ko izbira lokacijo, kateri so lokacijski dejavniki?
27. Kaj je to patent in kaj licenca? Navedite konkreten primer!
28. Naštejte dejavnike turističnega povpraševanja!
29. Naštejte dejavnike turistične ponudbe in jih opišite!
30. Kakšne vrste turističnih agencij poznate in zakaj se posameznik odloča za storitve turističnih agencij?

ODGOVORI NA VPRAŠANJA ZA 3. LETNIK NA ZAKLJUČNEM IZPITU IZ POT

1. Kakšne vrste vrednostnih papirjev poznate glede na premoženjsko pravico?

Poznamo VP-je, ki izkazujejo stvarno premoženje (npr. skladiščnica, ladijski tovorni list - konosament), ter VP-je, ki izkazujejo finančno premoženje (vrednost denarja oz. kapitalizirano vrednost npr. delnica, obveznica).

2. Kaj veste o delnici?

Delnica je lastniški vrednostni papir, ki izkazuje solastništvo v podjetju, organiziranem kot delniška družba. Osnovni kapital podjetja je razdeljen na delnice ($N \cdot m$).

Delnice lahko pridobimo na različne načine:

- a) pri ustanovitvi delniške družbe,
- b) z novo izdajo delnic (že obstoječih podjetji, povečanje kapitala ali preoblikovanje d.o.o v d.d.),
- c) z nakupom delnic že obstoječega podjetja.

Delnice se delijo glede na pravice delničarjev na: navadne in prednostne delnice. Pri navadnih ima delničar: - glasovno pravico na skupščini delničarjev,
- pravico do dela dobička podjetja (dividende),
- pravico do prednostnega nakupa nove izdaje delnic,
- pravico do preostalega premoženja po likvidaciji ali stečaju delniške družbe.

Pri prednostnih delnicah ima delničar prednostno pravico do dogovorjenega dela dobička ostale pravice pa ima omejene.

Prenos delnic: V glavnem so delnice imetniški vrednostni papirji, ki se prenašajo brezoblično, vendar se v posebnih primerih izdajajo imenske delnice. Te se glasijo na ime in se jih prenaša z indosamentom. Sprememba lastnika se mora evidentirati v knjigi delničarjev.

3. Kaj veste o obveznici?

Obveznica je dolžniški vrednostni papir oz. je potrdilo za posojilo, ki ga najame velik dolžnik z dovoljenjem države pod pogoji, ki jih sam določi in sicer tako, da izda potrdila o delnih zadolžitvah. Izdajatelj se obvezuje, da bo upnikom izplačeval obresti in odplačal posojilo najkasneje do dogovorjenega roka. Izdajatelj jamči za izplačilo obveznosti z vsem svojim premoženjem. Glede na izdajatelja poznamo: a) državne b) občinske (komunalne) c) podjetniške obveznice. Najbolj varne izmed njih so državne so pa zato najmanj donosne.

4. Naštete mešane oblike vrednostnih papirjev in eno izmed njih opišite!

Mešane oblike vrednostnih papirjev so: užitniške delnice, obveznice z nakupnim bonom in zamenljive obveznice.

Obveznice z nakupnim bonom: imajo poleg kupona za obresti še nakupni bon. Z njim je možno dobiti v določenem trenutku delnice, investicijske certifikate ali obveznice v določenem razmerju po določenem tečaju.

5. Kako je sestavljen natisnjeni vrednostni papir?

Vrednostni papir je sestavljen iz treh delov:

- plašča (vsebuje temeljne pravice, npr. vrednost obveznice, obrestno mero po kateri je obrestovana obveznica),
- kuponske pole (omogoča nam uveljavljanje določenih pravice, npr. izplačevanje obresti),
- talona (natisnjen je na zadnjem kuponu, z njim pridobimo novo kuponsko polo).

6. Opreделите pojem borze in naštejete vrste borz!

Borza je trg, kjer se posluje z borznim blagom (standardiziranim blagom). Borze imajo svoje pravilnike in statute, indekse. Na borzi lahko kupuje samo borzni posrednik. Zaračunavajo provizijo, tako za prodajo kot tudi za nakup. Vrste borz:

1. borza vrednostnih papirjev,
2. devizne borze,
3. blagovne borze,
4. druge borze (borze prevoznih storitev, zavarovanj).

7. Kateri posli potekajo na borzah vrednostnih papirjev? Kakšna razlika je med njimi?

Borza vrednostnih papirjev je tržišče, kjer borzni posredniki trgujejo z vrednostnimi papirji in izmenjujejo informacije o tržnih razmerah.

Ločimo promptne in terminske posle. Promptni posli so tisti posli, ki se izpolnijo takoj. Namenjeni so dolgoročnim in trajnim naložbam ter špekulacijam. Terminski posli pa se sklapajo za poznejši čas, ki je določen. Služijo samo za špekulacije.

8. Opredelite pojme valuta/deviza in direktno kotiranje/indirektno kotiranje!

Deviza je vrednost v tujem denarju v tujini, predvsem v obliki dobroimetja pri tujih bankah. Valuta je tuja gotovina doma (bankovci za 100 EUR v SLO).

Direktno kotiranje - koliko enot domačega denarja moramo plačati za 100 enot tujega denarja.
Indirektno kotiranje - koliko enot tujega denarja dobimo za 1 ali 100 enot domačega denarja.

9. Katerih pet načel moramo upoštevati pri naložbah in vsaj dve načeli opredelite!

Načela pri kapitalskih naložbah so:

1. rentabilnost
2. varnost
3. ohranjanje vrednosti
4. likvidnost
5. mobilnost

Likvidnost nam pove izplačljivo možnost v danem trenutku. Mobilnost - možnost prenosa premoženja, kar je pomembno predvsem v politično nemirnih časih.

10. Kaj so to naložbe z nominalno trdno vrednostjo in katere so njihove prednosti in slabosti?

Sem štejem naložbe v upniške vrednostne papirje, hranilne vloge, zavarovalne vloge...

Prednosti teh naložb so, da so likvidne, so stvarne, deljive, donosnost je poznana, svetovanje finančnih ustanov je nevtrarno. Pomanjkljivost teh naložb je predvsem v tem, da tveganje zmanjša vrednosti (čas inflacij).

11. Kaj so to naložbe v stvarno premoženje in katere so njihove prednosti in slabosti?

Naložbe v stvarno premoženje so lahko:

1. naložbe v nepremičnine (zemljišča, zgradbe...),
2. naložbe v premične predmete (drage kovine, starine...).

Prednosti naložb v stvarno premoženje so, da s stvarnim premoženjem lahko zelo obogatimo (npr. če vlagamo v nepremičnine se lahko spremeni infrastruktura). Slaba stran je slaba likvidnost, mobilnost stvarnega premoženja (potrebujemo več časa da dobimo denar).

12. Kateri dve temeljni področji zavarovanja poznate; enega podrobneje opišite!

Dve temeljni področji zavarovanja sta:

- premoženjska in
- osebna zavarovanja.

Premoženjsko zavarovanje - nevarnost je povezana s premoženjem zavarovanca. Zavarovalni primer ne povzroči nobenih osebnih posledic oz. škode zavarovancu. Premoženjska zavarovanja so:

1. zavarovanje stvari:

- a) v ožjem pomenu; pokriva le tiste dejavnosti, ki jih je možno natančno določiti.(npr. požano zav., zavarovanje proti vlomu, avtomobilsko- kasko zav., zav. Strojev,...)
- b) splošno kritje nevarnosti – transportno zavarovanje; pokriva vse nevarnosti povezane s transportom, razen tistih, ki jih izrecno izključujemo.

2.zavarovanje pravic; sem sodi v glavnem zavarovanje posojil (blagovnih in izvoznih kreditov, ter posojil)

3. zavarovanje pred naraščanjem stroškov; k tej vrsti zavarovanja prištevamo predvsem obvezno škodno zavarovanje. Obvezno zavarovanje je zavarovanje, ki so ga določene osebe dolžne skleniti. Uvede se z zakonom. V Sloveniji imamo med individualnimi zavarovanji obvezna zavarovanja v prometu, obvezna zavarovanja odgovornosti v nekaterih dejavnostih in zavarovanja ekoloških škod.

4. zavarovanje pred izgubo prihodkov; zavarovanje škode, ki povzročajo delno ali celotno izgubo prihodka.-(npr. zavarovanje pred prekinitvijo obratovanja)

13. Razložite pojme zavarovalna polica, zavarovalna premija in zavarovalni riziko!

Zavarovalni riziko (tveganje) je nevarnost proti kateri se zavarujemo.
Zavarovalna premija je znesek, ki ga zavarovalec plača po zavarovalni pogodbi zavarovalnici.
Zavarovalna polica je listina o sklenjeni zavarovalni pogodbi.

14. Kakšen je gospodarski pomen zavarovanja?

Vloga in pomen zavarovalnic se je skozi čas spreminjala. Vseskozi pa je imelo zavarovalništvo velik gospodarski pomen, od tega lahko izpostavimo tri stvari:

1. zavarovanje preoblikuje nevarnosti v stroške, tako lahko podjetja in posamezniki nevarnost natančno ovrednotijo možno škodo v primeru nezgode,
2. zavarovanje izboljša kreditno sposobnost (s sklenitvijo življenjskega zavarovanja so lahko dobreni dodatni krediti),
3. zavarovalnice so pomemben dejavnik na trgu denarja in kapitala, ker plasirajo sredstva pridobljena od premij drugim gospodarskim subjektom, ki potrebujejo dodatni kapital.

15. Kaj je značilno za socialno zavarovanje?

Za socialno zavarovanje je značilno:

- zavarovanje je obvezno po zakonu,
- prispevek temelji na socialnih izhodiščih (vsak plačuje različno glede na svojo plačo),
- storitev ni mogoče individualno določati (za vse velja enak obseg in kakovost storte),
- prispevke plačujeta delodajalec in delojemalec (država pokrije s proračunskimi sredstvi morebitne primanklaje).

16. Na kratko predstavite bonus/malus sistem!

Bonus - malus sistem je določanje zavarovalne premije v odvisnosti od škodnega poteka v predhodnih zavarovalnih letih. Zavarovanec, ki v predhodnih letih ni imel nobenega zavarovalnega primera, ima pravico do nižje zavarovalne premije od izhodiščne premije (bonus), zavarovanec z več škodnimi primeri v predhodnih letih pa mora plačati višjo zavarovalno premijo od izhodiščne (malus).

17. Katere vrste transportnih sredstev poznate? Navedite vsaj dve slovenski podjetji, ki bi jih lahko uvrstili med transportna podjetja!

Transportna sredstva so:

- vodna plovila (npr. tanker, potniška ladja...),
- kopenska vozila:
 - a) cestna vozila (npr. osebni avto, tovornjak...)
 - b) tirna vozila (npr. tovorni vlak, tramvaj,..),
- zračna vozila (npr. letala, baloni,...),
- cevovodi (naftovodi, plinovodi,..),
- kabelski vodi (telefonski, računalniška mreža),
- brezžični vodi (radio, tv, telefon).

Izmed transportnih slovenskih podjetji lahko omenimo Interevropo ter Slovenske železnice.

18. Opišite prednosti in slabosti cestnega prometa!

Prednosti cestnega tovornega prometa:

- prevoz je možen po vseh poteh, ker vozila niso vezana na tračnice, morje oz. letališča,
- prevoz poteka od »od vrat do vrat« brez prekladanja in brez posebnih ukrepov.

Slabosti cestnega tovornega prometa:

- potrebne površine (pritisk na tla zaradi teže),
- izpušni plini (ekološki problemi),
- hrup,
- pogostost in stroški nesreč (10 mrtvih na železnici in 400 mrtvih na cestah).

19. Katere vrste poštnih pošiljk poznate?

Poleg navadnih poštnih pošiljk, katerih je največ, obstajajo še posebno obravnavane pošiljke glede na:

1. povečano varnost:

a.) zanesljivost prispetja ter zagotovitev dokazila (priporočena pošiljka, vrednostna pošiljka, pisma s povratnico ...),

b.) zanesljivost (kakovost) prevoza (ločena pošiljka).

2. povečano hitrost: (nujna pošiljka, letalska pošiljka, EMS – svetovna poštna kurirska služba)

20. Katere dve vrsti plovb ločimo v pomorskem prometu? Kako se imenuje pogodben listina v pomorskem tovornem prometu?

V pomorski plovbi ločimo:

- linijsko plovbo (stalne linije s predpisanim voznim redom – prevoz kosovnega blaga),
- prosto plovbo (prevoz po dogovoru – prevoz razsutega tovora).

Pogodbena listina se imenuje konosament oz. nakladnica. To je listina, ki se nanaša na sprejem in prevoz blaga. Razlikujemo med:

- nakladnico- prevzeto za prevoz (ladjar je blago samo prevzel),
- nakladnico- vkrcano na ladjo (točno določeno).

Poleg tega po poznamo še:

- imenski konosament,
- prenosni konosament.

21. Pomen špedicije!

Gospodarski pomen špedicije je v tem, da z vključevanjem špediterjevih storitev dosegamo naslednje prednosti:

1. prihranek pri času in stroških (špediter to dosega z velikim obsegom posla),
2. ugodnosti v zvezi z odpremo blaga (npr. zmanjša se tveganje prevoza ter skrajša se trajanje prevoza),
3. zanesljiva kalkulacijska osnova (naročnik že v naprej ve kolikšni bodo stroški),
4. olajšava pri poslovanju (možnost skladiščenja blaga pri špediterju),
5. ugodnosti pri financiranju (špediter založi denar za plačilo raznih stroškov, npr. carine),
6. velik del špedicijskih prevozov opravlja železnica, kar pomeni poceni prevoz.

22. Značilnosti letalskih prevozov (prednosti, slabosti)!

Letalski promet vse skozi pridobiva na pomenu, predvsem prevoz potnikov se iz leta v leto povečuje. Razlikujemo med letalskim potniškim ter letalskim tovornim prometom. Potniška letala sprejmejo do 470 potnikov, tovorna letala pa lahko prepeljejo do 100 ton tovora, te številke pa se še vedno povečujejo. Država z najgostejšim letalskim omrežjem so ZDA, tam se cene letalskih prevozov približujejo cenam železniškega prometa.

Prednosti letalskega prometa blaga sta :

- kratek čas trajanja prevoza
- zelo pazljiv prevoz brez pogostega prekladanja

Slaba stran so relativno visoki stroški prevoza blaga in ljudi ter ogrožanje okolja (hrup ter gradnja letališč).

23. Kakšen pomen ima železnica za Slovenijo in svet? Kakšne vrste pošiljk poznamo v železniškem prometu?

Začetki javne železnice segajo v leto 1825 v Anglijo. Tudi v Slovenijo je prišla železnica precej hitro (v 50 – tih letih 19. stoletja), to pa zato, da je povezala Avstroogrsko prestolnico, Dunaj, z njenim največjim pristaniščem, Trstom. Železnica je s svojim prihodom prinesla v posamezne kraje hiter gospodarski razvoj in izboljšanje življenjskega standarda za večino ljudi. Železnica je kmalu postala najpomembnejše javno kopensko prevozno sredstvo in je to še vedno.

Vrste pošiljk v železniškem prometu:

- kosovna pošiljka (posamezni zaboji, vreče, sodi, palete,..) nakladanje - razkladanje
- vagonška pošiljka - blago namenjeno za prevoz v vagonu (nad 6000 kg),
- zbirna pošiljka – nastane z združitvijo številnih kosovnih pošiljk (najmanj treh), namenjenih različnim prejemnikom – nižji stroški.

24. Od česa je odvisna prevoznina v železniškem prometu?

Plačilo za prevoz blaga se imenuje prevoznina. Ta se izračunava na osnovi določenih tarifnih tablic.

Odvisna je od več dejavnikov:

- od vrste pošiljke (kosovna je dražja od vagonške),
- načina prevoza (navadni, ekspresni, kurir),
- vrste blaga,
- razdalje (z razdaljo se stroški za kilometer znižujejo),
- teže blaga (z večjo količino pada cena za kg).

25. Po katerih značilnostih razvrščamo industrijska podjetja?

Pomembne značilnosti, po katerih razvrščamo industrijska podjetja, so med drugimi:

- raven proizvodnje (pridobivanje surovin, proizvodnja investicijske opreme, proizvodnja blaga),
- prevladujoča surovina (lesna, papirna, tekstilna...),
- proizvedeno blago (obutev, avtomobili, radijski sprejemniki...),
- tipi proizvodnje (posamična, serijska in množična proizvodnja),
- organizacija proizvodnje (skupinska, na tekočem traku...),
- prevladujoči proizvodni dejavnik (delovna, naložbeno in materialno intenzivna industrijska podjetja),
- velikost podjetja (velika, mala in srednja podjetja).

26. Na kaj mora paziti podjetje, ko izbira lokacijo, kateri so lokacijski dejavniki?

Izbira lokacije je bistvenega pomena za uspeh ali neuspeh podjetja. Zaradi dolgoročnih posledic je potrebno pri odločanju o lokaciji poznati in tudi upoštevati naslednje dejavnike, ki vplivajo na izbiro lokacije:

1. dejavniki lokacije pri doseganju učinkov (surovine, zaposleni, energija, zemljišča in predpisi o varstvu okolja),
2. dejavniki lokacije pri opravljanju dejavnosti in tudi pri unovčenju (prometna lega, politična varnost, subvencije),
3. dejavniki lokacije pri nastopanju na trgu (odjemalci in konkurenca).

Pomembni so še:

A: gospodarsko – poslovni dejavniki,

B: pravni dejavniki; potrebno je upoštevati predpise oz. izbrati kraje kjer ni določenih predpisov, ki bi omejevali delovanje podjetja,

C: naravni dejavniki; predvsem za primarni sektor so pomembna nahajališča surovin.

27. Kaj je to patent in kaj licenca? Navedite konkreten primer!

Patent je državno zapisana pravica lastnika patenta, da patentirano stvar:

- izdeluje – na podjetniški način,
- ponuja oz. daje v promet,
- uporablja.

Razlikujemo :

- patente izdelkov (iznajdba nečesa novega, kar je bilo do tedaj neznano, npr. nalivno pero, ki piše pod vodo),
- patente za postopke (iznajdba postopka, ki omogoča izdelavo nečesa že znanega, npr. Mc Donaldsov postopek za pripravo hitre prehrane).

Licenca je pravica do uporabe patenta (izdelava predmeta, uporaba postopka).

28. Naštejte dejavnike turističnega povpraševanja!

Dejavnike turističnega povpraševanja delimo v štiri skupine:

1. ekonomski dejavniki:

- razpoložljiva denarna sredstva (večino turističnega prometa ustvarijo prebivalci najbolj razvitih dežel)
- raven cen (preden se turisti odločijo za potovanje v tujino, se sprašujejo, ali je ta država za njih draga ali poceni. Zanima jih kupna moč njihove valute.*)

2. demografski dejavnik:

- starost
- zakonski stan
- izobrazba
- poklic

3. prosti čas; skrajšanje delovnega časa, proste sobote, nedelje in prazniki, kakor tudi pravica do dopusta so tisti dejavniki, ki neposredno vplivajo na turistično povpraševanje.

4. ostali dejavniki; med ostalimi dejavnik turističnega povpraševanja sta najbolj pomembna varnost in politična stabilnost posamezne države.*V času razpada Jugoslavije se je število tujih gostov pri nas občutno zmanjšalo.

29. Naštejte dejavnike turistične ponudbe in jih opišite!

Dejavnik turistične ponudbe:

- a. prevoz; prometna dostopnost je bistveni element, potreben za razvoj turizma, zato najdemo v bližini velikih turističnih krajev mednarodna letališča, poleg tega pa do njih ponavadi vodi moderno cestno omrežje.
- b. turistične znamenitosti; so razlog za turistična potovanja, delimo jih na: naravne znamenitosti (termalni vrelci, geografske posebnosti,...) ter na družbene znamenitosti (gradovi, muzeji;..).
- c. nastanitev in prehrana; igrata pomembno vlogo pri zadovoljstvu gostov, zato se iz leta v leto povečuje obseg dodatnih storitev povezanih z nastanitvijo ter prehrano (športne dvorane, najem avtomobilov,..)ter njihova kvaliteta.
- d. turistično posredovanje; Na turističnem tržišču se pojavljajo turistične agencije kot posredniki med turistično ponudbo in turističnim povpraševanjem.
- e. ostale storitve; med njih prištevamo vse gospodarske in negospodarske subjekte, ki niso direktno vključeni v turistično ponudbo, vendar so prav tako pomembni za nemoten opravljanje turističnih dejavnosti. Ti so predvsem: trgovina, pošta in telefonski promet*, žičnice, obrt; informacijske točke, menjalnice,...

30. Kakšne vrste turističnih agencij poznate in zakaj se posameznik odloča za storitve turističnih agencij?

Razlogi, da se turist odloči za storitve turističnih agencij, so:

- ugodnejša cena celotnega potovanja, kot če bi kupovali posamezne storitve (agencije so kot grosisti),
- na potovanju se tako gost počuti bolj varno,
- težave pri navezovanju stikov s končnimi ponudniki turističnih storitev (jezik, kulturne prepreke,..).

Vrste turističnih agencij glede na obseg poslovanja:

1. grosistične turistične agencije – organizatorji potovanj (turoperatorji); imajo na turističnem tržišču posebno vlogo, saj se pojavljajo kot »proizvajalci« turističnega potovanja. Njihov proizvod v skupni ceni vključuje različne storitve: prevoz, namestitve, prehrano, ogled, organizacijo,..

Praviloma ne prihajajo v stik s končnim potrošnikom, temveč prodajo svoje storitve po detajlističnih turističnih agencijah, lahko pa imajo tudi lastno prodajno mrežo.

2. detajlistične turistične agencije; nastopajo na tržišču predvsem v vlogi posrednika med organizatorjem potovanja in končnim potrošnikom. Imenujemo jih tudi subagenti. Opravljajo posle v lastnem imenu, vendar za račun turoperatorjev, prevoznih podjetij, hotelov, ..., za kar jim komitent prizna provizijo.